

De onsterfelijke ziel?

Tekst 6.1 vormt een goede aanleiding om in te gaan op de vraag hoe de mensen in de klassieke oudheid aankeken tegen de ziel en de dood.

Van oudsher heeft men zich druk gemaakt over de sterfelijkheid of onsterfelijkheid van de mens. Oorspronkelijk had men niet precies door wat de mens is. Overigens wijst niets erop dat wij dat wel weten. Onze oudste literaire bron Homeros' Ilias zegt in het eerste boek/hoofdstuk:

1. Μῆνιν ἄειδε, θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος
οὐλομένην, ἣ μυρὶ Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε,
πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἀΐδι προΐαψεν
ἡρώων, αὐτοὺς δὲ ἐλώρια τεῦχε κύνεσσιν

De wrok moet u bezingen, Godin, van Peleus' zoon Achilles,
de verderfelijke, die de Grieken ontelbare smarten bezorgde
en vele krachtige zielen wierp zij toe aan Hades
van helden, maar henzelf maakte zij tot prooi voor honden ...

Hieruit blijkt dat men ooit meende dat de mens niet meer was dan zijn lichaam, omdat gezegd wordt dat de wrok de helden **zelf** tot prooi maakte. De zielen werden aan Hades toegeworpen. Dit betekent dat men de mens als zijn lichaam zag. Men had wel het idee van een psychè, een levensadem. Deze bleef op een vreemde manier wel voortbestaan en daalde af in de onderwereld, indien het lichaam naar behoren begraven of verbrand was, d.w.z. met een muntstuk in de mond voor de veerman Charon. Anders kwam men de Styx, de rivier in de onderwereld, niet over. Het is vreemd dat men zelfs in de achtste eeuw voor Chr. niet al te veel belang hechtte aan de ziel/psychè, terwijl die toch bleef voortleven. Nee, het lichaam was de persoon zelf en in nog ouder tijd, ten tijde van de Mykeners begroef men de doden zelfs met een een buisje in de mond, waardoorheen men de dode op de juiste tijd eten en drinken kon geven, alsof het lichaam dat nodig had. Later werd door de filosoof en wiskundige Pythagoras eind 6^e eeuw v.Chr. de reïncarnatieleer, **metempsychose** in de Griekse wereld vanuit het oosten geïntroduceerd. In eerste instantie keek men raar naar Pythagoras en zijn nieuwe leer, maar Plato, de grote Atheense filosoof van de 5^e en 4^e eeuw v. Chr. nam die leer serieus op.

Hij ging er vanuit dat de zielen eeuwig leven en telkens opnieuw geboren worden en in een andere wereld, de **transcendente wereld** (overschrijdend de grens van het waarneembare), alles wat wij weten en misschien nog meer, gezien hebben in a.h.w. virtuele vorm. Plato was ervan overtuigd dat er naast onze wereld nog een tweede wereld was, waarin onveranderlijke vormen te zien zijn. Deze vormen bestaan eeuwig, nooit veranderen en onze zielen (psychai) hebben die ooit gezien voor de geboorte. Door de schok bij onze geboorte komt de ziel met grote kracht neer in het lichaam en komt die kennis ongeordend onder een dikke laag stof te liggen. Later wordt die kennis door ons zelf opgediept uit ons geheugen. Leren is dus volgens Plato **anamnese**: herinnering.

Volgens Plato daalt de ziel af naar de onderwereld en verblijft daar 1000 jaren, jaren van loutering (boeten voor zonden) en wachten. Daarna kiest iedere ziel een nieuw leven op grond van zijn ervaringen in het vorige leven. Uiteindelijk – in het ergste geval duurt dat 30.000 jaar- zal de ziel na voldoende geleerd te hebben op de Elyseïsche velden, de Griekse hemel, terecht komen.

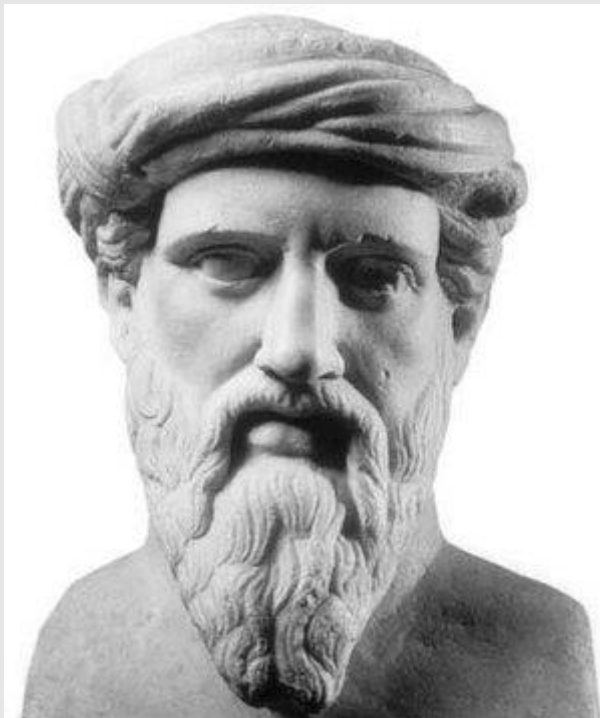
Een latere filosofische richting, de Stoa, geloofde dat de menselijke ziel een afsplitsing van de wereldziel (ratio) is. Deze wereldziel/ratio, deus, plant alles en omdat die goddelijk is, is alles wat die plant in principe goed. In de mens zit die ratio ook en omdat de menselijke ratio en de wereldratio dezelfde zijn, kunnen wij als mensen, als we ons best doen, de godheid begrijpen. Zo kan de mens ook begrijpen waarom alles gebeurt: de godheid heeft het gepland en dus is het goed. De mens legt zich dan neer bij wat er in het leven gebeurt. Als demens accepteert wat er gebeurt, leeft hij volgens de natuur. Dit is het hoogste doel van de Stoa. Wie volgens de natuur leeft, is gelukkig, omdat hij geestelijk in evenwicht, in rust is. Hij heeft geen last van emoties. Hij heeft apatheia bereikt.

Niet alle Grieken geloofden in de onsterfelijkheid van de ziel. Zo had je in dezelfde tijd als de Stoa (300 v.Chr.) de Epicureeërs. Zij geloofden, dat de ziel slechts uit atomen bestond en dat bij de dood de samenhang van de atomen ophield te bestaan en de ziel dus uiteenviel. Ook geloofden zij dat niets door een godheid gepland was. Die atomen waren per toeval samengekomen en zo was volgens hen de wereld ontstaan. Omdat het leven met de dood ophield, was hun streven geluk hier op aarde te vinden. Geluk bereikte je door genot, maar dit genot was sober: geen geestelijke en lichamelijke pijnen.

Opdracht 12

In de tekst wordt erover gesproken dat de 'manes in lucem redire'. Gedoeld wordt hier op de reïncarnatieleer.

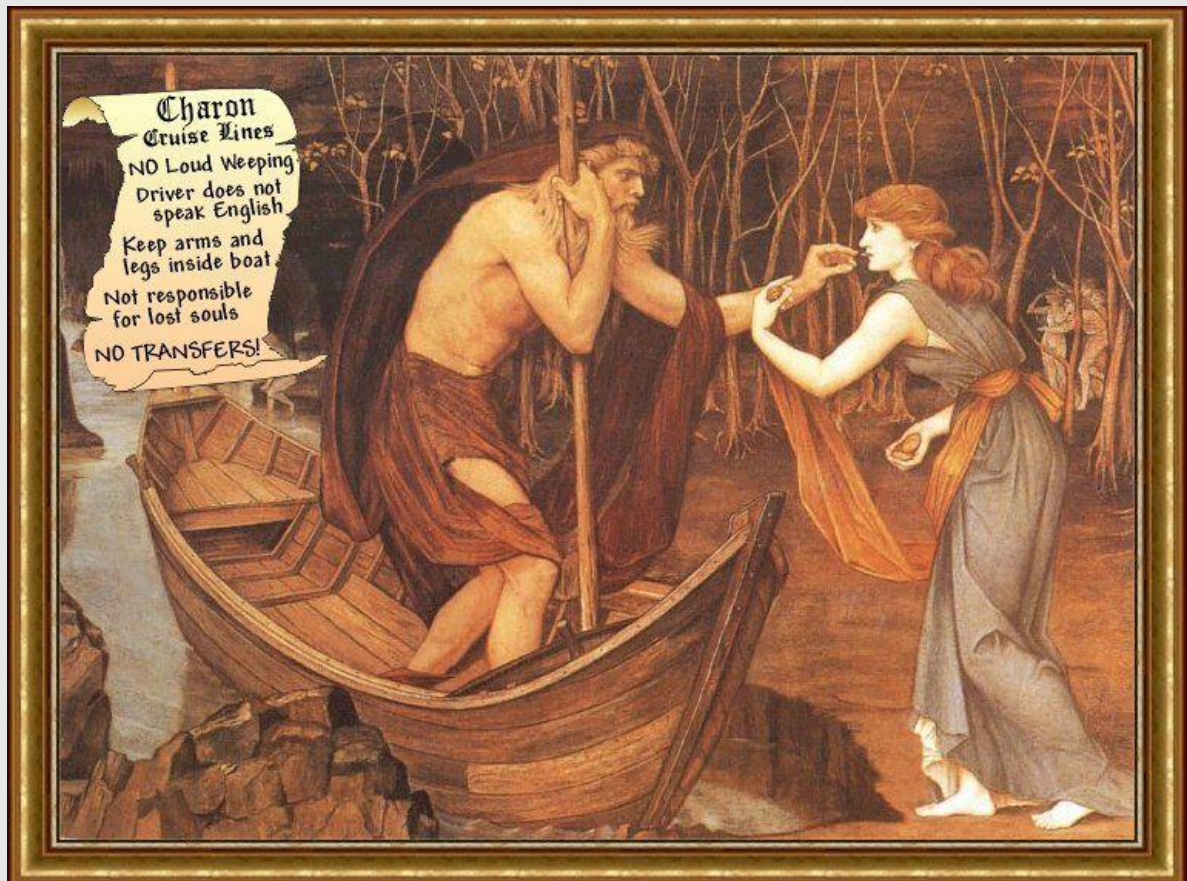
1. Ga na wat precies reïncarnatie betekent.
2. Deze leer is door Pythagoras in Europa geïntroduceerd. Zoek op wat die leer inhoudt en leg zijn leer uit.
3. Wat was de Griekse term voor reïncarnatie? Wat betekent die term precies?
4. Welk van beide termen is correcter: reïncarnatie of de Griekse term? Motiveer je antwoord.

Pythagoras

Opdracht 13

De vraag nu is wat jij gelooft. Zet in 100 woorden met argumenten uiteen wat jij denkt betreffende de onsterfelijkheid van de ziel.

Charon, de veerman